

KULTURBAROMETER

- från politisk ambition till konkreta förslag

Margareta Olsson

EUROPEISKA
UNIONEN
Europeiska
regionala
utvecklingsfonden

Interreg IVA

ÖRESUND – KATTEGAT – SKAGERRAK

INNEHÅLL

Innehåll	1
Projektet Kulturbarometer	2
Bakgrund	3
Projektprogram.....	3
Projektpartners.....	4
Vad har vi lärt oss?	5
Öresundsregionen – identitet och perspektiv	5
Kommunerna, regionerna och Öresundsperspektivet.....	5
Temafältet - bruk och utbud av kultur	6
Hur går vi vidare?.....	8
Utgångspunkter och perspektiv	8
Det konkreta samarbetet	8
Regionalt och interregionalt	9
Seminarier och workshop	11
Vad visar barometern ... när det gäller kulturutveckling över Öresund?	11
Finns en kulturbarometer ... för kultur och kunskap i förändring?	19
Hur utvecklar vi en kulturbarometer ... för att möta nya utmaningar?	25

PROJEKTET KULTURBAROMETER

Projektet *Plattform för Öresundsregional kulturbarometer och kulturstatistik* har genomförts som ett mikroprojekt med danska och svenska projektpartners inom ramen för Interreg IV A, delprogram Öresund. Projekttiden har varit fem månader under 2009 och 2010. Rapporten, tillsammans med redogörelser för seminarier och workshop, har sammanställts av undertecknad som också varit projektledare.

Projektets inriktning beskrivs genom projektnamnet *Öresundsregional kulturbarometer och kulturstatistik*. Med *plattform* avses dialog, med *Öresundsregional* betonas de regionala och interregionala aspekterna. Begreppen *kulturbarometer och kulturstatistik* står för kunskap om kulturbruk och kulturutbud.

Projektets övergripande utgångspunkter var systematisk kunskapsinhämtning om bruk och utbud av kultur, som ett led i att utveckla integrationen inom kulturområdet i Öresundsregionen. Under projektets gång har fokus alltmer kommit att riktas mot frågor kring brukarperspektivet och vilka som tar del av kulturutbudet och varför. Fokus på medborgarna som aktiva kulturbrukare – till skillnad från passiva kulturkonsumenter – är en viktig aspekt som lyfts fram. Frågor om behov, efterfrågan och delaktighet måste ställas. Genom projektet har det blivit tydligt att ökad fokusering krävs på kvalitativa undersökningar och på utveckling av kvalitativa metoder. Vidare efterfrågas möjligheter till jämförbara mätningar och undersökningar samt en överblick över de kvantitativa undersökningar som görs. Andra frågor som ställts handlar om vilken nivå behoven ska formuleras på.

Svenska kommuner har i betydligt större utsträckning än de danska deltagit i de seminarier och den workshop som arrangerats. En av orsakerna bedöms vara skillnaderna i ansvarsfördelningen för kulturfrågorna mellan stat, region och kommuner i Danmark respektive Sverige. Den pågående regionaliseringsprocessen inom kulturområdet i Sverige kommer vidare att medföra nya krav på region och kommuner, något som kan ha stärkt engagemanget hos de svenska parterna. Det kontaktarbete som bedrivits i projektet har vidare påverkats av de organisatoriska skillnader som finns mellan de danska och svenska kommunerna. Förutom det Öresundsregionala perspektivet bör därför såväl de kommunala, regionala som de särskilda danska respektive svenska perspektiven lyftas fram och analyseras.

Vad kan då en kulturbarometer innebära och bidra med? På slutseminariet sammanfattade deltagarna det på följande sätt: ”Vi behöver samlas kring erfarenhetsutbyte och metodutveckling. Vi behöver veta vad medborgarna – brukarna – säger, och det behövs robusta, tillförlitliga underlag. Vi måste också skilja på de nationella, breda och generella undersökningarna och lokala, mer djupgående analyser.”

Landskrona våren 2010

Margareta Olsson

BAKGRUND

Projektprogram

Det politiska samarbetsorganet Öresundskomiteen pekar i sin framtidsplanering på kultur som ett viktigt utvecklingsområde och en gränsöverskridande faktor. Den kulturvision som tagits fram syftar till att främja en sammanhängande kulturpolitik som ska stärka integrationen och bidra till att synliggöra Öresundsregionen som en kulturregion.

En mer integrerad region skapar möjligheter till ett större och mer varierat kulturutbud, vilket ökar attraktionskraften såväl regionalt som interregionalt. Kunskapen är emellertid bristfällig om hur bruk och utbud av kultur påverkas av att Öresundsregionen blir alltmer integrerad på andra områden, till exempel arbets- och bostadsmarknaderna. Den förstudie som genomfördes 2007 kunde visa att det saknas en samlad bild av bruk och utbud av kultur samt medborgarnas syn på utbud och satsningar. Analyser kan inte heller göras utifrån befintliga undersökningar eller den statistik som finns tillgänglig i de båda länderna. Jämförbara data saknas i ett Öresundsperspektiv.

En Öresundsregional kulturbarometer och kulturstatistik ses som led i att öka kunskapen om hur integrationen på kulturområdet kan utvecklas. Kulturbarometern har fokus på brukarnas erfarenheter, kunskap och attityder till kulturutbudet samt upplevda hinder och barriärer. Kulturstatistiken är inriktad bland annat på utbud, volym och ekonomi.

Syftet med projektet har varit att öka samverkan och skapa former för samarbete mellan intressenter. Projektet har arbetat för att etablera en arena med inriktning på kunskapsutbyte, kompetenssamverkan och kompetens- och metodutveckling när det gäller utbud och bruk av kultur, utifrån såväl ett brukar- som ett producentperspektiv. Kartläggning av gemensamma och specifika behov kopplade till analyser som rör bruk och utbud av kultur samt en belysning av kulturbegreppet har också varit delar projektprogrammet.

Metod och målgrupp

Tyngdpunkten i projektet har legat på de två seminarier och den workshop som arrangerats. Startseminariet var inriktat på behovsanalys, kunskapsläge och omvärldsanalys. Workshopens tema var brukarperspektiv och kvalitativ kunskap, relaterat till kulturbegreppet. Syftet med slutseminariet var dels att summera projektets arbete och erfarenheter, dels att ge ett framåtsyftande perspektiv.

Det kontaktarbete som bedrivits har, förutom inbjudningar till seminarier och workshop, bestått av telefonkontakter och inbjudningar till en digital projektplats. Målgruppen har definierats som kulturförvaltningar på kommunal nivå, och projektet har varit riktat till kommunerna på Själland, Lolland, Falster, Mön, Bornholm och i Skåne. Kontaktarbetet har främst vänt sig till kulturförvaltningarnas chefstjänstemän.

Projektpartners

Partners i projektet har varit Helsingborgs stad, Hässleholms kommun, Københavns kommune, Lunds kommun och Malmö stad samt Lunds universitet, Region Hovedstaden och Region Skåne. Region Skånes kulturförvaltning, Kultur Skåne, har fungerat som Lead partner. Projektet har delfinansierats genom Interreg IV A.

De kommuner som deltagit i projektet är av varierande storlek och arbetar med kulturfrågor utifrån dels gemensamma, dels specifika utgångspunkter kopplade bland annat till kulturpolitiska strategier, befolkningsunderlag och geografiskt läge. Kommunerna har representerats av sina kulturförvaltningar som har bred kompetens och erfarenhet av kulturadministration samt frågor som rör bruk och utbud av kultur.

Institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds universitet har särskilt svarat för projektets forskningsanknytning. De regionala nivåerna har varit representerade av Region Skåne och Region Hovedstaden. Regionerna har olika mandat när det gäller kulturfrågor, och rollerna i förhållande till kommunerna inom respektive region skiljer sig åt.

Projektets partners har haft följande representanter:

Helsingborgs stad	Birgitta Killander
Hässleholms kommun	Josefine Bellan/Torbjörn Nilsson
Københavns kommune	Claus Syberg Henriksen, Anne Sofie Thorvardarson
Lunds kommun	Mats-Ola Nilsson
Malmö stad	Bo Nordström, Eva Klamméus
Lunds universitet	Lars-Eric Jönsson
Region Hovedstaden	Henrik Christoffersen/Rune Holm Andersen
Region Skåne	Margareta Olsson, Mats Hallberg

VAD HAR VI LÄRT OSS?

Öresundsregionen – identitet och perspektiv

Öresundsbron utgör den tydliga startpunkten för den politiska visionen om Öresundsmedborgaren och tanken på en Öresundsregional identitet. Det interregionala perspektivet är starkt knutet till tillkomsten av bron. Vad innebär då den politiska visionen och hur översätts den till ett interregionalt projekt? Vilket är det Öresundsregionala mervärdet och hur tematiseras det? Vad innebär det att sträva mot målet – en Öresundskultur och en Öresundsidentitet?

De frågor som ställts i projektet är många. Frågorna berör perspektiv, identitet och integration. Öresundsperspektivet kan inte ses som ett gemensamt perspektiv, utan måste betraktas utifrån flera olika aspekter – regionala, lokala, svenska, danska – med i första hand det Öresundsnära rummet som gemensam nämnare. Öresundsidentiteten är främst situations- och individrelaterad.

Förbättrade kommunikationerna och den snabba tillväxten i Öresundsregionen har lett till ett ökat intresse för Öresundsperspektivet och Öresundsregionala samarbeten inom kulturområdet, men efterfrågan av resultaten av Öresundssamarbeten behöver bli tydligare på de politiska nivåerna. Vissa delregionala områden, som till exempel Malmö–Lundregionen, har lättare för att se sig som en del av Öresundsregionen och samarbeten blir därför något som man kan dra fördelar av. Andra delregionala områden och kommuner upplever sig inte på samma sätt som integrerade i Öresundsregionen, men tendenser till förändrade synsätt finns.

Kommunerna, regionerna och Öresundsperspektivet

Skillnaderna i ansvarsfördelningen mellan kommun, region och stat i Danmark respektive Sverige visar sig i resultatet av det kontaktarbete som bedrivits inom projektet. Sett i ett Öresundsperspektiv har nationstillhörigheten oftare ett starkare genomslag, då många av de regelsystem och strukturer som berör kulturområdet är relaterade till de nationella systemen. De regionala perspektiven styrs också i hög grad från nationalstaterna och genom de medel som överförs till regionala och kommunala nivåer. Kulturpolitiska initiativ och beslut på nationell nivå får effekter på de lokala och regionala nivåerna.

I Danmark delas ansvaret för kulturfrågorna mellan staten och kommunerna; de viktiga aktörerna är kommunerna och kulturinstitutionerna. Regionerna svarar för regionala utvecklingsfrågor, men har inget uttalat ansvar för kulturfrågor. Så kallade kulturregioner, med kulturavtal med staten om hur de statliga bidragen ska användas, är ytterligare en struktur inom kulturområdet. På den svenska sidan är Region Skåne en central instans, utan direkt motsvarighet i Danmark. En skånsk region, med utökat regionalt ansvar, kan sannolikt lättare relatera till Öresundsperspektivet än de enskilda kommunerna i Skåne och på Själland, Lolland, Falster, Mön eller Bornholm.

Det arbete som bedrivits inom projektet för att etablera kontakter mellan kommunerna har också påverkats av de skillnader som finns i de kommunala, offentliga organisationerna. De danska och svenska kommunerna är delar av skilda strukturer med olika traditioner och delvis olika uppdrag.

Kommunernas intresse för projektets frågeställningar har också präglats av synen på kärnverksamheten, eller det centrala uppdraget, i förhållande till behovet av undersökningar om bruk och utbud av kultur och statistikinhämtning. Flera kommuner bedömer att projektets frågor är på gränsen till vad man idag har möjligheter att använda sina resurser till.

Vilka är då förutsättningarna, utifrån ett kommunalt perspektiv, för ett utbyte mellan danska och svenska kommuner? Hur hittar man samarbetspartners med liknande funktioner och mandat? En ökad kunskap krävs om likheter och skillnader mellan de danska och svenska kommunerna när det gäller kommunala strukturer, regelverk och förutsättningar. Detta kunskapsfält bör fördjupas, bland annat för att klarlägga vilka rörelseutrymmen som finns och som kan skapas för Öresundsregionala samarbeten.

Temafältet - bruk och utbud av kultur

Det tema projektet fokuserat på är undersökningar och analyser av bruk och utbud av kultur. Viktiga aspekter är vilken betydelse olika undersökningar har för arbetet inom de kommunala förvaltningarna och hur organisationerna förhåller sig till och använder faktaunderlag. Centrala frågor som ställts är: Utgår beslut från föråldrad kunskap och gamla bilder? Vad är det vi inte får veta idag? Hur får vi kunskapsunderlag utöver dem vi redan har? Skapar ny kultur och nya konsumtionsmönster behov av förändrade undersökningsmetoder?

En av utgångspunkterna är den offentliga sektorns ökade behov av omvärldsbevakning. Kvantitativa undersökningar och statistik ger begränsade resultat, då det kan vara svårt att kvantifiera företeelser som bedöms som relevanta för undersökningar av bruk och utbud av kultur. Idag är det svårt att hitta statistik som mäter annat än de lätt kvantifierbara företeelserna. Kulturstatistiken behöver därför ha mer av en tydlig framtidsinriktning, där beskrivningar av nuläget kombineras med kartläggningar av behov och önskemål. Tillsammans med de kvantitativa undersökningarna måste andra undersökningsmetoder lyftas fram och utvecklas.

Det kunskapsfält som identifierats inom projektet är undersökningar och analyser med kvalitativ inriktning utifrån ett brukarperspektiv. Många aktörer ser inte främst behov av kvantitativa data, utan metod och analys med ett tydlig kvalitativt fokus. Det är också viktigt att kunskap förmedlas om att undersökningar om kulturutbud och kulturbruk kan ha en sådan kvalitativ inriktning. På så sätt kan perspektiven vidgas.

Undersökningar om bruk och utbud av kultur behöver vidare ett tydligare brukarfokus. En bredare syn på bruk och utbud av kultur krävs; statistik och undersökningar måste i högre grad utgå från nya former för kulturutövande och kulturbruk. Nya och förändrade fråge-

ställningar kring kulturbruk krävs, då deltagarrollen får allt större betydelse. I dag speglas till exempel inte de möjligheter som skapats genom ny teknik, och de ungas kulturbruk och kulturskapande redovisas ofta dåligt i de undersökningar som görs.

Utgångspunkten för undersökningar av kultur behöver vara frågor kring ”vad” och ”varför”, snarare än ”hur många”. Ett vidgat kulturbegrepp och förändrade kulturvanor kräver nya utgångspunkter. Rådande förvaltningsstrukturer ska möta nya former för bruk och utbud av kultur, där kulturadministration av tradition mycket haft sin utgångspunkt i de fysiska institutionerna.

Undersökningar och statistik ska vidare ses som underlag för verksamhetsutveckling, inte främst som redovisningar. En koppling behöver finnas till konkret formulerade utvecklingsmål. Undersökningarna måste också kunna svara mot de kulturpolitiska prioriteringarna. Relevansen och brukbarheten när det gäller statistik och kvalitativa undersökningar ska var tydlig.

HUR GÅR VI VIDARE?

Utgångspunkter och perspektiv

Från de övergripande utgångspunkterna om att utveckla integrationen på kulturområdet genom systematisk kunskapsinhämtning om utbud och bruk av kultur, har arbetet i projektet alltmer kommit att fokusera på frågor som rör brukarna och brukarperspektivet. Resultatet av projektet visar att det idag saknas förutsättningar, utifrån ett kommunalt perspektiv, att arbeta i ett interregionalt projekt med den ursprungligt formulerade inriktningen. Hur kan vi då gå vidare?

De utgångspunkter för ett fortsatt arbete som definierats är metodutveckling, erfarenhetsutbyte, kunskapsuppbyggnad, kompetensutveckling och nätverk med utgångspunkt i brukarperspektivet – inte i första hand ett Öresundsperspektiv. Den politiska målsättningen behöver omsättas till konkreta förslag, där också överbyggnaden i form Öresundsperspektivet kan konkretiseras och förtydligas.

Var finns då angöringspunkterna för gemensamma projekt? Kommunerna behöver tydligare kunna se den direkta nyttan av ett samarbete, interregionalt eller regionalt. Den politiska nivån måste också fråga efter resultaten av ett Öresundssamarbete; först då kan området bli angeläget i kommunerna.

Satsningarna på samarbete över Öresund behöver i högre utsträckning ta sin utgångspunkt på det lokala planet. I det konkreta samarbetet kan Öresundsperspektivet utvärderas och följas upp. Vad har bäring? Hur upplevs Öresundsperspektivet och vad är utfallet?

Det konkreta samarbetet

Behovet av ökad kunskap måste ses som den minsta gemensamma nämnaren för ett samarbete kring undersökningar, mätningar och analyser med bäring på utbud och bruk av kultur. Projektets seminarier och workshop visar att kunskapsefterfrågan i första hand riktar sig mot kvalitativa metoder och undersökningar. Frågor om uppföljning och utvärdering kopplas vidare samman med de kvantitativa och kvalitativa undersökningarna och analyserna.

Medborgarna som aktiva kulturbrukare – till skillnad från passiva kulturkonsumenter – är ett annat viktigt fokus. Behov formuleras ofta på politisk nivå eller tjänstemannanivå utan tydlig koppling till ett medborgarperspektiv. I behovsformuleringar måste individnivån beaktas. Behovsbegreppet ska beskrivas på olika nivåer och kopplas samman.

Kommuner och region måste formulera vilken kunskap om bruk och utbud av kultur som efterfrågas. En tydlig koppling mellan teori, forskningsresultat och praktik i kommuner, regioner och på institutioner behöver finnas. Nätverk och en kvalitativ läroprocess ska stå i fokus; inriktningen är erfarenhetsutbyte, kompetensutveckling och metodutveckling.

Erfarenhetsutbyte gäller såväl metoder, empiriska resultat som kunskap om hur teorier kan omsättas i praktiskt arbete. De goda exemplen behöver också lyftas fram för att tydliggöra analyser och resultat. Förmedling av kompetens och dialog med forskarsamhället krävs.

Vilka kan då formerna vara för ett samarbete, regionalt och interregionalt? Några konkreta förslag har lyfts fram i projektet:

- struktur och kontinuitet för dialog med forskarsamhället
- seminarier, utbildningar och kurser
- metodbank och verktygslåda

Målgrupper

Resultatet av projektet visar att det finns goda förutsättningar för samarbete mellan kommun, region och universitet om gemensamma kunskapsfrågor. Ett fortsatt arbete behöver också ha en tydlig förankring på den politiska nivån. På politisk nivå finns vidare ett ansvar för att kulturen integreras i de regionala och interregionala utvecklingsdiskussionerna.

Projektets målgrupp har varit tjänstemän på kommunala kulturförvaltningar. Frågor och teman för seminarier och workshop har i första hand utgått från den kommunala nivån. Vilka målgrupper ser då projektet för ett fortsatt arbete?

De huvudsakliga målgrupperna bör vara:

- kommunala kulturförvaltningar
- kulturinstitutioner
- forskningsinstitutioner
- statliga institutioner och myndigheter

Regionalt och interregionalt

Hur ser förutsättningar, roller och funktioner ut i kommunerna ur ett regionalt och interregionalt perspektiv? Hur är kulturarbetet organiserat i Danmark och Sverige?

Efter kommunreformen är de danska kommunerna mer jämförbara i storlek; mellan de skånska kommunerna är skillnaderna däremot stora. Ser man till den regionala nivån har utvecklingen när det gäller mandat gått i olika riktningar i Danmark och Sverige. De danska regionerna har inget uttalat mandat i kulturfrågor, Region Skåne står däremot inför ett utökat regionalt ansvar inom kulturområdet. Samtidigt kan gemensamma grundläggande frågor kring bruk och utbud av kultur definieras, ur såväl ett lokalt, regionalt som ett interregionalt perspektiv.

Likheter i strukturer och uppdrag ger utgångspunkter och förutsättningar för samarbete och samverkan. De organisatoriska skillnader som finns mellan länderna på den kommunala nivån uppfattas däremot ofta som barriärer. De olika regelsystemen kräver en större

samordning för att samarbete och samverkan ska kunna gynnas. Men skillnader i organisation, uppdrag, ansvarsfördelning och politiska perspektiv får inte ses som diskvalificerande. De skillnader som finns är tillgångar som också utmanar och bidrar till att skapa konstruktiva utgångspunkter.

Region Skåne och kommunerna

Begränsar man sig till Skåne, ser kommunerna att stärkandet av regionen som aktör på kulturområdet bör innebära ett utökat regionalt ansvar för att knyta samman regionen och kommunerna och för att öka kommunikationen. Utifrån projektets temafält pekas särskilt på behovet att skapa en resurs för erfarenhetsutbyte, kompetensutveckling och metodutveckling när det gäller kvalitativa undersökningar av bruk och utbud av kultur. Med tanke på antalet kommuner och vikten av samordning, behöver huvudansvaret ligga på en övergripande regional nivå.

Enskilda kommuner har inte alltid tillräckliga resurser för att genomföra publik- eller brukarundersökningar med den frekvens och det djup som behövs. För regionens del är också en egen kunskapsbas i relation till kommunerna och de lokala politiska nivåerna och strukturerna viktig. Detta ses inte bara som en förutsättning för regionen i den nya roll som blir följd av samverkansmodellen, utan också som ett verktyg både för den regionala och de kommunala nivåerna för att visa på kulturens betydelse för medborgarna och samhället. För såväl region som kommuner bör det således finnas fördelar med en regional samordning av frågor som rör undersökningar av bruk och utbud av kultur. En samordning pekar också på att det, trots fokuseringen på de statliga medlen, huvudsakligen är kommunala och regionala medel som finansierar kulturen i Skåne.

En regional samordnande roll kan bland annat vara inriktad på en starkt beställarkompetens när det gäller frågeställningar, metoder och analys. Den förmedlande rollen mellan kommuner och forskarsamhället ses också som central. En samordnande roll för regionen hindrar emellertid inte att de större kommunerna kan bidra med mer omfattande insatser. De kan även ha en samordnande funktion för undersökningar med ett regionalt perspektiv utifrån kompetens inom specifika områden.

SEMINARIER OCH WORKSHOP

Vad visar barometern ... när det gäller kulturutveckling över Öresund?

Projektets startseminarium hölls den 19 oktober 2009 i Toldkammeret i Helsingør. Arrangörer var projektets partners från Helsingborgs stad och Københavns kommune.

Huvudfrågorna var:

- Vad visar barometern när det gäller kulturutvecklingen och bruket av kultur över Öresund?
- Vilka visioner, önskemål och behov finns i kommunerna i Skåne och på Själland? Hur kan vi dra nytta av varandras kunskaper och erfarenheter?
- Hur skapar vi ett nätverk kring kulturutveckling, kulturbruk och kulturstatistik?

På seminariet ville vi fokusera på:

- Nätverk och partnerskap – vilket intresse finns i kommunerna?
- Kunskap om kulturbruk – vad vet vi, och vad behöver vi veta?

Ola Jacobson från Region Skåne inledde dagen med att beskriva bakgrunden till projektet. Han skissade också på ett perspektiv framåt mot ett större projekt med flera deltagare på båda sidor av sundet. Vi behöver skaffa oss en ”gemensam världsbild”, menade han, och en bred förankring är nödvändig.

Kultur i et privat-offentligt samarbejde

Jens Frimann Hansen, styrelseordförande för Vækst og Viden i Helsingør, valde att tala utifrån sina erfarenheter av ett privat-offentligt samarbete. Han är även verksam vid Helsingørs teater som är en offentligt finansierad teaterförening.

Det private-offentlige selskabet Vækst og Viden ägs dels av kommunen, dels av privata organisationer. Ett privat-offentligt selskab är alltså en organisation som har offentlig finansiering men också tillåts gå med begränsad vinst. Syftet med Vækst og Viden är att öka Helsingørs attraktionskraft och samordna krafterna inom politik, näringsliv, turism, kultur och detaljhandel. I styrelsen finns representanter från privata organisationer och politiker, som är i minoritet. Själva organisationen består av fyra delar: detaljhandel, turism, näringsliv och kultur. Jens Frimann Hansen är ansvarig för området kultur.

Selskabet har en budget på närmare 10 miljoner danska kronor per år. Målet är att det fram till 2015 ska ha skapats tusen ”videnstunge” arbetstillfällen och 260 000 extra övernattningar. Mellan åren 2010 och 2012 kommer man i Helsingør dessutom att investera närmare 2 miljarder danska kronor inom kulturområdet i projektet Kulturhverft, varav huvuddelen kommer från näringsliv och olika fonder, och en mindre del från kommun och stat.

Jens Frimann Hansen berättade att det finns flera samarbetsprojekt mellan Helsingør och Helsingborg, men att projekten oftast fungerar som parallella spår. En av uppgifterna för

Vækst & Viden har därför varit att försöka koordinera de olika projekten ”på tvärs”. Samarbetet skulle till exempel kunna utvecklas mer inom turismområdet.

– Kulturen kan inte fortsätta att vara en isolerad ö i samhället, fortsatte Jens Frimann Hansen. Han citerade vidare den svenska kulturministern Lena Adelsohn Liljeroth som menar att ”svenskt kulturliv har under de senaste 30 åren präglats av en konservatism och har inte utvecklats i takt med samhällsutvecklingen”.

Jens Frimann Hansen ville beskriva konsten idag utifrån ett tredelat synsätt:

- konstens autonomi – där institutionerna fungerar som värn och barriär
- konsten som upplevelseekonomi – där den tjänar till profilering och marknadsföring
- konsten som transversal (på tvären) – där den blir en aspekt av andra samhällsområden som stadsutveckling, integration och hållbar utveckling

– Regelsystemen på båda sidor av sundet behöver samordnas för att ett verkligt regionalt utbyte ska kunna ske, hävdade Jens Frimann Hansen. Idag gör till exempel danska kulturinstitutioner gästspel i Skåne, men dessa föreställningar är egentligen inte tillåtna enligt de statliga bidragsregler som gäller. Juridiken hinner inte med i samarbetsutvecklingen, konstaterade han. Frågan är om man i Öresundsregionen kan gå utanför regelverket och ha en ”friregion” för ett friare arbetssätt.

I Danmark har Det Kongelige Teater en fond som finansierar internationellt utbyte. Öresundskomiteen menar också att de kan tänka sig en strategi ”på tvärs”.

Kulturen i Öresundsregionen

– Hvad vil vi vide? Hvorfor vil vi vide det? Hvordan får vi det at vide? Frågorna ställdes av Randi Svendsen, specialkonsulent på Styrelsen for Bibliotek og Medier vid Kulturministeriet i København.

Ansvar för kulturfrågorna delas mellan staten genom Kulturministeriet, kommunerna som driver det lokala kulturarbetet och de fem regionerna som svarar för regionala utvecklingsfrågor, men inte har ett uttalat ansvar för just kulturfrågor.

I Danmark finns en teaterlag, en konstlag och en bibliotekslag, och de danska kommunerna har skyldighet att driva bibliotek och musikskolor. Villkoret för att få bidrag från staten är att de statliga målen uppfylls.

I Danmark finns också så kallade kulturregioner. Kulturregionerna ska ”understötta det lokala og regionale kulturpolitiske engagement” och har kulturavtal med staten om hur de statliga bidragen ska användas. Genom kulturregionerna har dialogen mellan stat och kommun ökat, men också samarbetet mellan kommunerna. De flesta kommuner tillhör en kulturregion; detta gäller dock inte kommunerna på norra Själland.

Av den offentliga finansieringen till kulturen står kommunerna för 19,5 miljarder, staten för 7 miljarder och medielicenserna bidrar med 3,9 miljarder danska kronor. Till detta kommer finansiering från den privata sektorn.

– Kulturministeriet driver et pilotprojekt for kulturelle statistik, berättade Randi Svendsen. Der har statistikken været opdelt i en række områder:

- Audiovisuelle og digitale medier – elektronisk udstyr, film, interaktive medier, radio og fjernsyn
- Bøger og presse – dagblade, tidsskrifter, litteratur og bøger
- Kulturarv – arkiver, biblioteker, fredninger, fortidsminder, museer, sprog, zoologiske og botaniske haver
- Scenekunst og musik
- Sport og fritid
- Visuel kunst og design
- Øvrigt – forskning, statslig administration, uddannelser og øvrig kultur

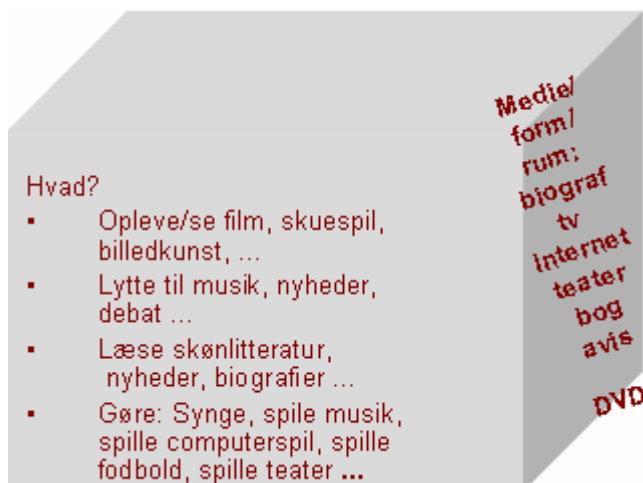
– Hvad vil vi vide om kulturanvendelsen og kulturproduktionen? fortsatte Randi Svendsen. Vi vil undersøge befolkningens kultur(for)brug, befolkningens egen kulturaktivitet, ikke-brugerne og særlige grupper. Og hvad vil vi vide om kulturproduktionen? Det er produktionsvolumen, brugere/publikum (hvor mange? vem? hvor fra? hvor tit?), offentlige subsidier, beskæftigelse, omsætning, eksport og værditilvækst.

– Hvorfor vil vi vide det? var næste spørgsmål som Randi Svendsen stillede. Vi ønsker at styrke demokratiet, velfærd, innovation, branding, markedsføring, økonomisk politik og infrastruktur.

Vilka producenter av kulturstatistik finns det då i Danmark? De undersökningar som görs av staten handlar om kulturvanor och idrottsvanor, konsumtionsundersökningar och kulturstatistik för teater, museer, film, medier och bibliotek. Dessutom tas statistik fram av EU, branschorganisationer, intressenätverk, Gallup, VisitDenmark och olika institutioner.

Inom Kulturministeriet driver man under 2009 ett pilotprojekt tillsammans med Danmarks statistik, som är landets statistikmyndighet. Under nästa år tas beslut om ytterligare samarbete med inriktning på överföring av statistikproduktion, kvalitetsutveckling, kulturvärdestatistik, bättre förmedling av statistik och geografisk indelning. Inom Kulturministeriet arbetar man dessutom med metodöverväganden om kulturvanor, och man vill se en ny kulturvärde- och datainsamling. Fram till 2011 deltar Kulturministeriet också i EU:s statistiknätverk.

Kulturvärdeundersökningar har bedrivits i över 40 år och man kan notera att svarsfrekvensen sjunkit från 80 procent till 65 procent. Så frågan infinner sig: skapar ny kultur och nya konsumtionsmönster behov av nya statistikmetoder? Randi Svendsen menade att det behövs en ny struktur och skissade på följande förslag:

– Hvad vil I vide og hvorfor? undrade Randi Svendsen och fortsatte lista ett antal punkter:

- Jeres kommune/region – eller bevægelse over grænsen?
- Børn, unge, voksne?
- Hvilke kulturemner? (gå-ud-kultur? forbrugskultur? idræt? events)
- Konkurrencen med andre regioner?
- Markedsføring?
- Identificere barrierer?
- Innovation?
- Velfærd?

– Hvordan kommer vi videre? Vi må *gøre* det mulige (teknisk/økonomisk) og udnytte kilderne maksimalt, avslutade Randi Svendsen. Holde balancen mellem need-to-know og nice-to-know og parkere de største vanskeligheder. Og husk, at statistik er en meget langsom kunstart!

Nya kulturvanor?

Kulturvanor i förändring och statistik som underlag för kulturpolitiken, var temat för Erik Peurell från Statens kulturråd i Stockholm. En av huvudfrågorna som ställdes var om nationella undersökningar av kulturvanor kan omsättas i kommuner och regioner.

Statens kulturråd är den myndighet i Sverige som ansvarar för den officiella statistiken inom kulturområdet. Ansvaret omfattar fem olika områden: bibliotek, museer, studieförbund, kulturens finansiering och kulturmiljö.

– De undersökningar av kulturvanor som Kulturrådet gör är däremot en självpåtagen uppgift, berättade Erik Peurell. Kulturbarometerundersökningar har gjorts sedan 1983 och från 1994 i Kulturrådets egen regi. Den senaste undersökningen publicerades för sju år sedan.

– En ny kulturbarometer planeras, men kulturpropositionen gör Kulturrådet frågande, fortsatte Erik Peurell. I regeringens proposition *Tid för kultur* föreslås en ny myndighet med ansvar att beställa och analysera statistik kring kulturvanor och kulturlivets finansiering. Vidare ska myndigheten omvärldsbevaka, följa relevant forskning och den interna-

tionella utvecklingen inom kulturområdet. I kulturpropositionen föreslås också att Kungliga Biblioteket tar över biblioteksstatistiken.

Undersökningar av levnadsförhållanden, ULF, görs av Statistiska centralbyrån, en statlig myndighet med uppgift att ta fram statistik som underlag för beslutsfattande, debatt och forskning. Sedan 1976 har undersökningen innehållit frågor om kultur- och fritidsvanor. Från och med 1982/83 har man tagit med personer i åldrarna 16 till 84 år och också arbetat med fler frågor. Undersökningarna har därefter genomförts var åttonde årpar, det vill säga 1990/91, 1998/99 och 2006/07.

– Det skedde stora förändringar när man bytte metod från besöksintervjuer till telefonintervjuer i ULF-undersökningarna, konstaterade Erik Peurell. Tidigare genomfördes 6 000 plus 6 000 besöksintervjuer. Under 2006 gjordes 3 000 besöksintervjuer och 3 000 telefonintervjuer. Året därpå gick man över till att göra 6 000 telefonintervjuer.

– Vad visar då en jämförelse mellan undersökningen 1982/83 och resultaten från 2006? Vi kan se att samtliga besöksaktiviteter ökat och i flera fall rejält, fortsatte Erik Peurell. Bokläsningen har minskat något, däremot har läsningen av skön-litteratur ökat. Även läsningen av veckotidningar har minskat, men tidskriftsläsningen ökat sammanlagt. De egna aktiviteterna med datorn som hjälpmedel har skjutit i höjden och då på bekostnad av mer traditionella aktiviteter som till exempel studiecirkel och musik. Sammanfattningsvis kan vi se att ”bröd och skådespel” som restaurang- och konsertbesök ökat, medan läsningen minskat, konstaterade han.

När det gäller skillnaderna mellan olika grupper visar utvecklingen att aktiviteterna minskar inom nästan alla områden i den yngsta åldersgruppen, 16–19 år, medan de ökar inom de äldsta grupperna, 65–84 år. Erik Peurell kallade detta ”gungbrädeseffekten”.

– Vad gör då de unga istället? fortsatte Erik Peurell. Är det så att deras aktiviteter inte fångas in av ULF-undersökningarna och hur får vi reda på vad de gör? Måste vi ställa våra frågor på ett annat sätt? Det kanske är så att frågorna inte fångar in de aktiviteter som möjliggjorts genom ny teknik, menade han. Undersökningar om kulturvanor bör också göras inom ramen för bredare undersökningar, efter som de som svarar ofta tenderar att förbättra bilden av sig själva om det bara handlar om kulturvanor.

– Statistik kan utgöra ett viktigt underlag i verksamhetsutveckling och utvecklingsarbete inom kulturområdet. Idag pratar vi om kulturvaneundersökningar. Kanske ska vi istället utgå från frågor om behov och efterfrågan, poängterade Erik Peurell. När det gäller hinder och förutsättningar bör vi fråga om orsakerna. Det är alltså viktigt att ställa fördjupningsfrågor till de ”hårddata-frågor” som vi arbetar med idag.

– Och varför ska vi inte också hantera statistik på regional nivå? avslutade Erik Peurell. Öresundsregionen kan här ge möjligheter att utveckla nya metoder i den direkta samverkan som sker mellan Sverige och Danmark.

Gruppediskussion

Hvad har vi hørt, og lagt mærke til?

Föreläsningarna handlade mycket om de problem som är kopplade till statistik, bland annat svårigheterna att göra jämförelser. Det saknades delvis en diskussion om vad resultatet ska användas till. Hvor langt kan man komme med statistik? Det er vigtigt med formål og anvendelighed! Der er især fokus på betydningen og relevansen af statistik, noget mange havde været ureflekterede over tidligere.

Det är lite skrämmande att statistik och undersökningar inte följer med i kulturutvecklingen. Statistikinhämtningen måste därför bli mer framåtriktad, annars kanske vi helt missar väsentliga förändringar. Det är också viktigt att man ser statistik som ett medel för verksamhetsutveckling och inte bara som en redovisning. Vi trenger til att finde måder at lave statistik om/til konkrete udviklingsmål. Det er ikke nok at spørge hvor mange, men fokus på hvorfor.

Svårigheterna att få kommuner med olika förutsättningar, problem och möjligheter intresserade måste överbryggas. Projektet bör formulera tydliga mål, inriktade på segmenterad kunskap om olika grupperns kulturvanor och kulturbruk. Utgångspunkten ska vara ett kvalitativt förhållningssätt, och frågorna måste ställas på ett nytt sätt. Vi behöver få fram information som inte bara baseras på ”kvantativ statistik”.

Frågan är – hur mäter man en upplevelse? Detta behöver vi definiera. Vi måste också utforma statistik som är anpassad efter de ungas kulturaktiviteter, något som saknas idag. Exempel på kvalitativa former är fokusgrupper. Dessutom behöver vi se bredare på kulturvanorna.

Hvilken rolle spiller kultur og fritid i hverdagen? Der er et enormt behov for udveksling af erfaringer at finde ud. Kommunerna önskar också mer information om ungas kulturutövande och deras eget skapande på nätet – i forum, grupper eller individuellt. Segmenterade undersökningar kan därför ge kunskaper som är intressanta för alla kommuner. Kommunerna vill också ha mer framtidsinriktade metoder för undersökningar. Vi måste lämna det platsspecifika mätandet av hur många som besöker en teater, lånar böcker på bibliotek, går på konserter och så vidare. Ett nytt förhållningssätt till dagens förändrade kulturvanor krävs, där frågan ”vad och varför” aktualiseras.

Kommunerna själva behöver ställa om till en mer flexibel och anpassad arbetsmodell, och lämna den traditionella kulturadministrationen som bygger på fysiska institutioner. Utgångspunkten måste också kunna vara att platsen för kulturutövande och kulturkonsumtion utgår från den egna datorn, och att det egna deltagandet är en självklar del i processen.

Som vi har sett finns det svårigheter med statistik – som man frågar får man svar ... och som man svarar får man frågor. Med tanke på att de som tillfrågas ”bättrar på” sina svar, bör frågor om kulturvanor ställas i samband med att bredare undersökningar görs.

Kultur defineras på olika sätt i Danmark och Sverige. Vissa har en mer pragmatisk syn, andra anser att den ”danske modellen” med en bredare kultursyn är intressant – och kanske bättre. I ett interregionalt perspektiv finns det också språkliga barriärer och olika attituder till hinandens kulturbud på tvärs av sundet. Region Skåne har en central instans, det finns ingen parallel till i Danmark. Här har kommunerna själva skullegjort det och det är därför det är mindre dansk intresse. Och hur fungerar läro- och kommunala strukturer i respektive Sverige och Danmark? Finns det gemensamma ordningarna?

Selskabet Vækst og Viden visade att det finns möjligheter att jobba på tvärs – kanske särskilt i mindre kommuner. Men det är svårt att hitta hållpunkter för varje enskild kommuns motiv och intresse för att delta i ett längre projekt med inriktning på kulturundersökningar. Resultatet av ett större projekt ska kunna användas för att utveckla verksamheterna utifrån behoven!

Startseminarens inputs kan vara med till att lösa arbetet i vardagen i kommunerna. I kommunerna pågår arbetet mycket hands-on. Det kan vara en hjälp, om politiska beslutningar kan kopplas med faktiska statistiska undersökningar. Möjlighet att sälja in kunskap internt i organisationen är dessutom viktig. Hur gör man för att implementera ett statistiskt synsätt i den egna organisationen? Statistik upplevs ofta som något negativt.

Nya mätmetoder och ny praxis för undersökningar är ett ansvar som staten och regionerna måste ta. Detta kan inte läggas på kommunerna. Genom Kulturbarmeter-projektet skulle nya kriterier för kulturvaneundersökningar kunna ställas samman och fungera som underlag för kravspecifikationer som ställs till region och stat. Vi behöver också kunna mäta kulturens ekonomiska effekter.

Hvad savner I i kommunerne?

Det krävs nya sätt för att beskriva verkligheten. Det finns också behov av nyckeltal för att göra jämförelser av oss själva och andra över tid. Särskilt viktigt är det att vi ser på vår egen roll i ett längre tidsperspektiv.

Systematiken inom statistikområdet behövs för att vi ska kunna lära oss mer om besökarna/grupperna och hur vi ska föra en dialog. Statistik bör också vara en del i det underlag vi använder för att reflektera kring vår roll och den egna verksamheten. Behov för att diskutera, vad det är man gör, isär i små kommuner. Metarefleksioner över egen praxis!

Vi behöver också statistik som beskriver nuläget och som även kan kombineras med framtidsbilder och kartläggning av behov och önsningar. Nya sätt att analysera kultur kan tas fram i samverkan mellan kommuner och forskare. Analysverktyg ska skapas utifrån kulturpolitikens prioriteringar, och för att utforma nya metoder måste de behov som finns formuleras. Viktigt att se exempel på *best practice* - hur kan statistik och tvärregionalt samarbete fungera konkret? Det är väsentligt att kunna göra jämförbara mätningar.

En kartläggning behövs av de förutsättningar för rörlighet som finns i Öresundsregionen. Utifrån kommer publiken? Hur ska man mäta effekterna av information och marknads-

föring när det gäller rörligheten över sundet? Hur ska vi få fler att röra sig över gränsen och att röra sig mer? Men vi kan inte enbart ställa kulturfrågor. Det är viktigt att vi lägger ekonomiska aspekter på till exempel turismen.

Relationer på tvärs af regionen skal bygges og udveksles – netværksbygning!

Idéer til fremtidigt samarbejde

- Undersøge kendskab til hinandens vaner/sprog/kultur tværregionalt – med fokus på det som samler. Hvad har vi til fælles? Lave samarbejde for at fremme forståelsen af en fælles Øresundsidentitet, frem for fokus på dansk/svensk/indvandrere – gerne med udgangspunkt i unge, og erfaringsudveksling om aktiviteter for unge.
- Netværk/fælles koncept og penge, så man ikke skal starte forfra hver gang nye initiativer sættes i gang.
- Finde ud hvis man kan spare penge/få mere ud af de samme penge ved at samarbejde tværregionalt.
- Samlet overblik over kulturtilbud i regionen - kunst/teaterkalender, hjemmeside eller lign. Svært at danne sig overblik nu.
- Konkrete sager/eksempler/best practice, for eksempel ungdomsprojekt med koncerter mellem flere kommuner.
- Samle fokus om enkelte målgrupper. Ønske om fokus på unge mennesker. (mødes fysisk, drugfrit, gratis - hvad er grundlaget for det?)
- I Danmark sker digitalisering af kulturarven. Kan man forestille sig, at kulturarv digitaliseres fælles i hele regionen, så man eg kan få besked per sms, når man kører forbi noget af interesse?
- Ta vara på möjligheter till geografisk profilering/branding.
- Dra nytta av redan befintliga samarbeten (t ex H-H-samarbetet).
- Undersök kultursatsningars effekter med hjälp av forskning.
- Ha enskilda kulturinstitutioner som målgrupp.

Finns en kulturbarometer ... för kultur och kunskap i förändring?

Projektets workshop hölls den 2 december 2009 i Hässleholm Kulturhus. Arrangörer var projektets partners från Hässleholms kommun och Lunds universitet.

Huvudfrågorna var:

- Vad behöver vi veta för att analysera dagens kulturbruk?
- Vilken kunskap om kultursektorn krävs för att utvärdera effekterna av kulturstödet?
- Hur förbereder vi de framtida kulturbehoven?

På workshopen ville vi fokusera på:

- Vilken kunskap finns om kultursektorn? Vad vet vi om producenter och brukare?
- Hur kan vi få ny kunskap? Vilka metoder kan vi använda?

Lars-Eric Jönsson, etnolog och forskare vid Institutionen för kulturvetenskaper vid Lunds universitet, presenterade temat för dagen. Kulturpolitiska initiativ på nationell nivå får tydliga effekter på de regionala och lokala nivåerna, menade han. Men regioner och kommuner måste också formulera vilken kunskap om kulturvanor och kulturbruk man behöver. Universitet och forskningsinstitutioner kan sedan tillhandahålla olika undersökningsmetoder.

Kulturanalys för kulturutveckling

– Vi behöver kulturanalys för kulturförståelse, menade Håkan Jönsson, verksam som forskare vid Institutionen för kulturvetenskaper på Lunds universitet, och började med att visa ett avsnitt ur en film från den internationella turist- och kulturkonferensen i Guangdong, Kina. Showen är ett exempel på kulturellt brobygge, berättade Håkan Jönsson. Den skånska sångerskan Sibel uppträder tillsammans med den kinesiska stjärnartisten Wu Tong, men formspråken i Sverige respektive Kina skiljer sig åt. Vi har till exempel svårt att ta till oss hyllningssånger till personer, institutioner och länder. Den uppåtgående solen förknippas för äldre kineser med tiden under Maos styre, en symbol för oss västerlänningar med en helt annan innebörd. Förståelse för den kulturella kontexten är därför viktig. Interkulturell förståelse innebär att man kan översätta olika sätt att leva, olika förutsättningar, förväntningar och människors skilda levnadsbakgrunder för att skapa kontakt och samtal över kulturella gränser.

– Genom kulturanalys får vi ökad kunskap om brukarna, fortsatte Håkan Jönsson. Vi för in ett brukarperspektiv och studerar praktik. Kulturanalys fungerar också som historiska ögonöppnare. Vi ser de äldre mönstren som lever vidare i nya former. Därmed förstår vi också bättre kontinuiteten i den kulturella förändringen.

Etnologer arbetar kvalitativt, främst genom deltagande observationer. Man studerar hur folk beter sig, inte vad de säger. Folk beter sig nämligen inte som de säger att de gör, konstaterade Håkan Jönsson. Hans egen specialitet är matkultur, och genom att studera matkultur kan vi också se hur olika kulturella uttryck förändras. Ett exempel är restaurangen och hur det individuella ätandet utvecklats under de senaste drygt 150 åren. Ut-

vecklingen mot menyer med en samling olika rätter och fyrkantiga bord med få sittplatser passade väl in i den framväxande borgarklassens levnadssätt och strävan att ta plats i samhället. De som ville markera sin tillhörighet markerade också sin individualitet genom att äta på restauranger. Sedan 1980-talen ser vi så nya sätt att leva; den ”kreativa klassen” tar en annan sorts plats på restaurangerna, som i sin tur får allt fler olika uttrycksformer.

Medvetandet om kropp och hälsa har blivit allt större. Trots detta är pommes frites en av de vanligaste rätterna i idrottshallarnas caféer. I en grupp ungdomar är det kanske bara en som har pengar att handla för, och påsen med pommes frites skickas runt bland kompisarna. Det är inte lika lätt att göra med till exempel en frukt. Dolda meningar blir synliga, poängterade Håkan Jönsson, något som skulle kunna utnyttjas i produktutveckling och kampanjer. Kampanjer mot till exempel rökning eller för fleromättat fett är ofta verkningslösa. De sociala aspekterna saknas.

– Vi behöver förstå utvecklingsmönstren, menade Håkan Jönsson. Ibland ser vi till exempel konflikter mellan gamla system och nya typer av brukare. Vilka förväntningar har då de nya brukarna på de gamla systemen? Ett är genusperspektivet på bibliotek. Historiskt sett var det mannen som var brukaren av biblioteken. Idag är det flest kvinnor som lånar böcker.

– Kulturskillnader kan också skapa dynamik, konflikt och olika rum, fortsatte Håkan Jönsson, och tog Simrishamn som ett exempel. Befolkningen här kan grovt delas in i tre kategorier: bofasta, inflyttade och sommargäster. Det offentliga rummet används på olika sätt och de nya grupperna tar stadsrummet i besittning utifrån sina förutsättningar.

– Danmark är ett föregångsland på området kulturanalys, konstaterade Håkan Jönsson. Det nya dansk-svenska mastersprogrammet MACA, Master of Applied Cultural Analysis, syftar till att vi bättre ska nå kulturbrukare. Vi måste titta på kulturen med brukarnas perspektiv. Interreg IVA-projektet Kulturdriven innovation är vidare ett projekt där nya arbetssätt och samarbetsmodeller över Öresund ska testas. Nya modeller för interkulturell kommunikation ska utvecklas. Här kan kulturanalys erbjuda bra metoder för övergripande samarbeten, avslutade Håkan Jönsson.

Etnografiske metoder og kulturanalytikeren som forandringsagent

– Jeg er etnolog og arbejder med kvalitative metoder og forandring, presenterede sig Ann Sofie Breivik Thorhauge, phd-stipendiat på SAXO-instituttet ved Københavns Universitet. Jeg feltarbejder i Sundholm kvarteret på Amager, et lille kvarter som skal område-løftes. Temaet er klima, bæredygtighed bredt fortalt.

– Jag vil fortælle om hvordan man kan bruge kulturanalyse i en borgerinddragelses sammenhæng og give en kort introduktion til nogle teknikker og metoder som man kan bruge til at få viden om producenter og brugere, fortsatte Ann Sofie Breivik Thorhauge. Jag vil også sige noget om den måde en kulturanalytiker kan komme til at fungere som en forandringsagent hvis man spræller rigtigt meget.

Bakgrunden till arbetet i Sundholm är den politiska ambitionen är att hela København ska vara koldioxidneutralt år 2025. Arbetarstadsdelen Sundholm fungerar som ett pilotprojekt

i detta förändringsarbete, och enligt planerna ska området lyftas såväl miljömässigt som socialt.

– Områdeløftets ene ben står i borgerinddragelse og det andet ben står i forvaltningen, konstaterede Ann Sofie Breivik Thorhauge. Borgerne er ikke særligt interesserede i at blive borgerinddraget. Hvordan skal man få viden om hvad folk vil med kvarteret når familier og unge ikke har tid og lyst til at gå til møder? Få fat i en kulturanalytiker og lav kvalitative interviews!

I projektet har man gjort såväl djupintervjuer som korta intervjuer på kanske bara tio minuter. En annan etnografisk metod är deltagarobservationer, där kulturanalysen hjälper oss att förstå det som pågår och att se andra rationella bakgrunder än våra egna.

– Hvordan ser det her ud med deres øjne? Hvordan er det at være i deres sko? Hvorfor gør de som de gør? fortsatte Ann Sofie Breivik Thorhauge och refererade till Malinowsky, fältarbetets fader och den som först formulerade den moderna antropologins utgångspunkter. Jeg har gjort deltagerobservation på studietur med styregruppen, på sekretariatet og med kunstnere i kvarteret for at finde ud af hvordan foregår det her, hvordan ser det ud fra de ”indfødtes” øjne, berättade hon.

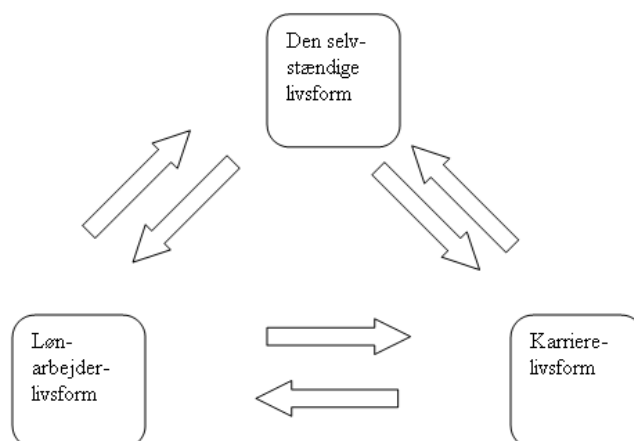
Follow the object är en annan etnografisk metod. Observationerna görs här i förhållande till ett objekt. Det kan till exempel vara en tavla som man följer under dess ”livscykel”. Objektet kan ha olika betydelser för människor i olika sammanhang och på olika platser: i ateljén där den målas, på galleriet, på väggen i sjukhuskorridoren, i konstmagasinet. Genom att följa objektet kan man säga mycket om de olika sociala sammanhang som finns.

– En bog, undrede Ann Sofie Breivik Thorhauge, hvordan lånes och bestilles den? Hvordan bliver den læst, hvorfor bliver den afleveret for sent? Passer bogaflevering ikke til en moderne hverdag? Passer e-bøger der kan downloades og destruere sig selv bedre?

En tredje fältarbetsmetod är shadowing. Det er ikke altid at folk kan artikulere hvad de gør eller er helt klar över hvilken definition man har af kulturudbud når man interviewer dem, menade Ann Sofie Breivik Thorhauge. Følg dem og deres vaner. Mange ganger er det man gør slet ikke verbaliseret.

Pierre Bourdieus segmentanalys kan användas när man vill studera olika grupper av kulturbrukare och kulturproducenter. I sin modell gör Bourdieu en indelning i kulturellt och ekonomiskt kapital. I boken *The Love Of Art* beskriver han hur brukare ur olika samhällsklasser använder museerna. Personer ur social och ekonomisk överklass känner sig trygga i museerna och vill inte ha långa förlaringar till föremålen. De känner redan till verken och behöver inga upplysningar. Besökarna ur medelklassen tar först gärna en introduktionsfolder. De vill visa sig kultiverade, går på rundvandringar för att få information om verken. Personer ur arbetar- och underklasserna känner sig däremot sällan hemma på museerna.

Thomas Højrup's livsformsanalys är ett annat användbart etnografiskt verktyg som lyftes fram av Ann Sofie Breivik Thorhaug.

I lönearbetslivsformen ses fritiden som målet, medan lönearbetet huvudsakligen är ett medel. I karriärlivsformen används fritiden också på ett sätt som kan främja karriären. Den självständiga livsformen innebär att medel och mål hänger samman. Exempel är konstnären eller lantbrukaren. Människor kan glida in och ur de olika livsformerna; skilda faser av livet kan präglas av olika livsformer.

I rollen som förändringsagent fungerar kulturanalytikern dels som en fokuserande agent, dels genom att övervaka.

– I Sundholm er jeg med til at fokusere folks opmærksomhed og til at pushe opmærksomhed på sekretariatet. Så fungerer jeg som en igangsætter, avslutade Ann Sofie Breivik Thorhaug. Jeg kommer med en politisk dagsorden og ved at insistere på denne. Jeg får adgang til at se hvor ligger modstanden i systemet, hvor meget kan lade sig gøre, hvor meget kan flyttes.

Genom övervakningsmekanismen påverkas också beteendena. En jämförelse kan göras med hur fångar, placerade i en cirkulär byggnad, påverkas. Den centralt placerade fångvaktaren har uppsikt över alla fängelseceller, och eftersom fångarna vet att de kan vara observerade när som helst tvingar det fram ett förändrat beteende.

Gruppdiskussion

Hur kan kvalitativa undersökningsmetoder ge oss verktyg i vårt förändringsarbete?

Beslutsunderlagen bör kunna förbättras med hjälp av nya metoder, genom presentation av ny fakta och akademisk kunskap. Utan ordentlig analys låter vi lätt de förutfattade meningarna och uppfattningarna styra.

Det är ofta är mycket antaganden och trubbig statistik som ligger till grund för beslut, men det behövs inte ytterligare statistik utan en analys av brukarna. Frågan är dels hur man väcker intresse och nyfikenhet hos grupper som idag inte besöker institutionerna, dels varför man inte når dess grupper. Vad är det i kulturpolitiken som fallerar? Vilka är hindren? Först när dessa frågor är besvarade kan vi komma över hindren. Här kan kulturanalysen hjälpa politiken att fokusera på ett särskilt område eller en viss målgrupp. Samtidigt kan det vara svårt att använda kvalitativa undersökningar politiskt.

Kvantitativa undersökningarna behöver kompletteras med kvalitativa undersökningar. Kvalitativa metoder kan ge information till exempel om mer djupgående orsaker till varför vissa grupper inte tar del av det kulturutbud en kommun erbjuder. De kvalitativa undersökningarna ger andra svar än de kvantitativa undersökningarna och fokuserar på varför individen inte deltar, vilka hinder som finns i utbud, fysiska lokaler, presentationer m.m. Undersökningar kan även ge underlag till hur en kommun kan anpassa sitt utbud efter grupper som är politiskt prioriterade (barn, ungdomar, socialt utsatta grupper)

På vilket sätt använder människor kulturen? Hur påverkas man, vilka behov eller funktioner fyller kulturen? Handlar det om vårt sätt att förhålla oss till vårt förflutna eller vårt eget sammanhang? Vårt sätt att ta del av kultur kan också förändras med nya medier, d.v.s. människor tar del av traditionell kultur på otraditionella sätt. Ett exempel på detta är talböcker och vägbibliotek som vänder sig framför allt till lastbilschaufförer. Likaså kan troligtvis vissa känna sig främmande för att besöka en opera eller konserthus, samtidigt som man lyssnar på samma sorts musik hemma.

Informationen från icke-brukarna kan ge ett medborgarperspektiv som kräver en annan typ av inflytande, en maktförskjutning från politiker och tjänstemän, vilket kan förändra besluts- och administrationsprocesser. Samtidigt är det viktigt när man talar om de grupper den institutionaliserade kulturen inte når i dagsläget, att inte förutsätta att denna grupp därför saknar kultur. Tvärtom kan dessa grupper ha ett mycket aktivt kulturliv – exempelvis unga som numera suddar ut gränsen mellan producent och brukare – men detta sker utanför institutionerna. Kulturanalys kan här undersöka hur man kan möta dessa grupper, inte nödvändigtvis inom institutionerna utan kanske snarare utanför dem, och hur man kan lära av varandra.

Vilka förändringar efterfrågas av kulturutövare och av kulturadministratörer?

Det behövs ett paradigmskifte mellan traditionellt och vidgat kulturbegrepp. Men vissa målgrupper som syns och hörs vill inte alltid ha förändringar och även personal kan vara obenägen att ändra på det invanda. Administratörer som försöker fånga andra målgrupper behöver nya analysformer. Och hur fångar vi de potentiella brukarna?

Hur kan samspelet mellan region, universitet och kommuner stärkas och utvecklas?

Olika "världar" behöver mötas för att man ska lära sig förstå varandras språk. Region Skåne har en förmedlande roll.

Universiteten har metoder och analysverktyg som går att beställa, men då krävs beställarkompetens. Fackkunskap ger legitimitet till undersökningsmaterialet och kan stärka kommunerna i deras arbete.

Kommunerna saknar ofta egen kompetens för att formulera direkta uppdrag, frågeställningar och för att genomföra undersökningar. Här efterfrågas regionala resurser i en "bank" som kommunerna kan tillgå. För att undvika "top-down" syndromet är det viktigt att denna bank utformas efter de olika behov kommunerna har. Regionen kan bidra med samordning av beställningarna och beställarkompetensen. Nya metoder och ny kompetens inom kvalitativa undersökningsmetoder måste sortera under regionens ansvar att samordna och utveckla.

Vems agenda råder?

Ingens eller allas! Kommunerna är närmast brukarna och måste sätta agendan.

Vilka konsekvenser får ny kunskap om kulturbruk för kulturpolitik och producenter?

Vi upptäcker nya kulturformer och ger plats åt dessa i rådande förvaltningsstrukturer.

Det finns tendenser hos fria aktörer att vilja ha tydliga uppdrag, bättre dialog, kunskapsunderbyggda beslut, vilket leder till att den ömsesidiga respekten ökar. För detta krävs bättre analysverktyg.

I vilken mån ska kulturproduktion låta sig styras?

Kulturpolitiken styr kulturen inte bara via institutionerna utan även genom bidragen. Frågan handlar då om förhållandet mellan den politiska styrningen och det fria kulturlivet. Hur ser vi till att de kulturpolitiska målen nås och att resurser används på rätt sätt utan att bakbinda kulturen? Vissa kulturpolitiska mål kan närmast beskrivas som neutrala och ständigt närvarande, utan att de någonsin förklaras på ett djupare plan. Ett exempel på detta är målet att man ska satsa på barn och unga. Varför, hur och hur mycket diskuteras sällan då målet inte kan ifrågasättas. Andra mål upplevs som mer politiskt laddade, som till exempel kulturens roll för näringslivet, och riskerar därför att inte bli lika långlivade.

En intressant, om än kanske akademisk, idé är att göra en objektsanalys av kulturpolitiken, representerad av ett måldokument eller ett visst beslut. Genom att följa dokumentet och se hur det förändras och omtolkas av olika personer som berörs, liksom vilket resultat det får, kan man se huruvida politiken verkligen uppfyller de mål man strävar efter. Vad händer och vad är det egentligen som skapas?

Politisk styrning riktad mot prioriterade områden, till exempel kultur för barn och unga, är ett sätt att utveckla produktionen i en riktning som skapar bättre möjligheter till långsiktighet och försörjning för kulturproducenterna och ett rikare utbud av högre kvalitet som underlättar för beställarna - kommunerna.

Hur utvecklar vi en kulturbarometer ... för att möta nya utmaningar?

Projektets slutseminarium hölls den 12 januari 2010 i Kommendanthuset på Malmö Museer. Arrangörer var projektets partners från Lunds kommun och Malmö stad.

Allt större krav ställs på kulturorganisationerna och kulturverksamheterna. Hur ser dagens och framtidens utmaningar ut? Vilka metoder behöver vi?

På seminariet ville vi fokusera på:

- Vad efterfrågas av medborgarna och det omgivande samhället?
- Hur behöver kulturpolitiken utformas för att möta kraven?

En bakgrund till projektet tecknades av Margareta Olsson, projektledare och representant för Region Skåne. I projektnamnet *Plattform för Öresundsregional kulturbarometer* avser plattform dialog, med Öresundsregional betonas de regionala och interregionala aspekterna, och begreppet kulturbarometer står för kunskap om kulturbruk och kulturutbud.

– Ett partnerskap kring en kulturbarometer skulle ge oss bredare kunskap och stärka analysen, betonade Margareta Olsson.

– Relationer öger kvaliteten og udviklingen – samarbejde er besværet værd, fortsatte Claus Syberg Henriksen, projektdeltagare från Københavns Kommune. Kulturbarometeret bygger på vidensbaseret netværk. Vi har brug for at indhente og udveksle viden og erfaringer om kulturvaner, kulturbrug, kulturproducenter og kultur og samarbejde.

Det så kallade mikroprojektet avslutas under våren 2010. Hur går vi då vidare? Det behövs ett större fokus på de kvalitativa undersökningarna och en utveckling av de kvalitativa metoderna. Samtidigt krävs en överblick över de kvantitativa undersökningar som gjorts.

Kulturens roll i samhället

– Kulturen är ett enormt viktigt kitt i samhället, konstaterade Calle Nathanson från Avdelningen för tillväxt och samhällsbyggnad vid Sveriges Kommuner och Landsting, SKL. Vi måste också betona kulturens egenvärde och kulturen som bärare av samhällskritik och fundament för demokrati.

Utifrån SKL:s positionspapper *Kultur i det hållbara samhället* presenterade han SKL:s arbete inom kultursektorn. Kulturens betydelse för utveckling och tillväxt måste ses i tre dimensioner:

- socialt
- miljömässigt
- ekonomiskt

– Vi har sett en förändrad syn på kultur under de senaste årtiondena, där konst och kultur ses som en resurs, menade Calle Nathanson. Vi har gått från konstpolitik till kulturpolitik, med en syn på kultur som en del av samhällsutvecklingen och ett ökat intresse från andra samhällspolitiska områden. Kulturpolitiken måste då tillmätas ett egenvärde; det måste finnas utrymme för hög kvalitet. De stora utmaningar vi har framför oss är den offentliga finansieringen och samspelet mellan stat, region och kommun.

Calle Nathanson talade vidare om den svenska regionaliseringen. Kultur kan bli ett pionjärområde genom en ny form för fördelning av statliga medel till regional och lokal kulturverksamhet. Här finns också en ökad möjlighet för samarbete mellan region och kommuner. Kommunerna som tidigare varit mera på armlängds avstånd från den ”nationella kulturpolitiken” har tagit en tydligare roll som vägvisare. Kultur måste också finnas med i lokala och regionala strategidokumentet och planer.

– Vilken betydelse har kulturen för ett hållbart samhälle och för en attraktiv och hållbar livsmiljö? fortsatte Calle Nathanson. En stärkt samverkan mellan det offentliga och civilsamhället innebär en ökad demokratisering och ett fördelat ansvar för ett levande kulturliv. I en blandning av kulturarv och samtid skapas en lokal och regional identitet. Stora utmaningar finns också i att tillvarata mångfalden inom kulturlivet när det gäller till exempel ålder, kön och etnicitet.

I dialogen mellan medborgare och kommun skapas attraktionskraft och kulturmiljö. Hur skapas då förutsättningar för transparenta processer? Cultural planning lyftes fram av Calle Nathanson som en metod för utvecklingsarbete av kultur på regional och kommunal nivå. Inom kultursektorn behövs också ökade kunskaper om andra sektorer och det övergripande samhällsutvecklingsarbetet. Det krävs en ökad samverkan mellan kommunernas förvaltningar och verksamheter och även mellan kommuner.

– Vi måste tänka nytt när det gäller samverkan med andra parter som näringslivet och det fria kulturlivet, avslutade Calle Nathanson. Vi har också behov av att mäta effekterna av kultur i andra politikområden.

Cultural Capital: How the UK has learnt to understand and articulate the value of culture

– I am going to speak about the journey we have taken in the UK in learning how to measure and articulate the value, impact, benefits and importance of the arts, inledde Gerri Morris från den engelska organisationen Morris Hargreaves McIntyre. Företaget har sedan 30 år arbetat med research och konsultuppdrag inom kultursektorn. Fokus ligger på museer och konstgallerier i Storbritannien, och man utför undersökningar om besökare och publikutveckling.

Gerri Morris gjorde en exposé över de senaste 20 årens kulturpolitik i Storbritannien. En vändpunkt kom år 2004 med kulturminister Tessa Jowell. I förhållande till den tidigare förda politiken skulle kulturen inte längre behöva visa på sin omedelbara samhällsnytta för att få bidrag. Kulturens egenvärde betonades.

– In her speech Tessa Jowell challenged the arts to reveal that the arts brought benefits “in and of themselves”, konstaterade Gerri Morris och citerade: “Access, giving everyone

the possibility of benefiting from what complex culture has to offer: an understanding of, an engagement with and the satisfying of the deepest of human needs”.

– We need to demonstrate the intrinsic value of the arts and show how art provides benefits, fortsatte Gerri Morris. At Morris Hargreaves McIntyre we argue that everything is measurable. We have found that the more you speak to people the clearer the impact of the arts on them is.

Den metod som utvecklades har kommit att innebära ett viktigt genombrott. Man arbetar med enkäter, telefonintervjuer och fokusgrupper. Enkätundersökningar görs både på plats och online, och i telefonintervjuerna får man ca 1 000 respondenter per 5 000 intervjuer.

Metoden utgår från att alla besök på till exempel museer och kulturevenemang görs utifrån olika behov:

- social
- intellectual
- emotional
- spiritual

Följande värden relateras till de olika behoven:

<p><i>Social</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • social interaktion • underhållning • att se, att göra • inkluderande, välkomnande • tillgänglighet, bekvämlighet, säkerhet, värme, välkomnande 	<p><i>Intellectual</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • akademiskt eller yrkesmässigt intresse • hobbyintresse • självutvecklande • stimulera barn
<p><i>Emotional</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • estetiskt nöje • beundran och förundran • rörande • personlig relevans • erfara dåtiden • nostalgi • känsla av kulturell identitet 	<p><i>Spiritual</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • verklighetsflykt (tidsresa) • begrundande • stimulera kreativitet

– We know that different visitors have different motivations and hope to get different things from a visit, berättade Gerri Morris. Visitors who are driven to visit a museum or gallery by social needs see it as an attraction, a nice day out. Interest or engagement with the collection is secondary to the enjoyment of the food in the café, it’s basically a day out. Visitors driven by intellectual needs see it almost as an archive, a resource to feed their formal or informal studies or research. People driven by emotional needs view it as others might view a spa - somewhere for essential, restorative therapy, like an oasis in the rest of their lives. Visitors driven by spiritual needs look upon it almost as a church, a place for soul food. And I do mean that people do have a spiritual experience with a space or an exhibit, it is like a place of worship for some visitors. So, we know that visitors

come for different reasons and get different things from a visit. The visitor experience is shaped by their own individual agendas.

– Once we start listening to the public, once we start modeling their responses, we can start measuring intrinsic impact, konstaterade Gerri Morris.

Att undersökningsmetoden är tillförlitlig har erfarenheterna över många år visat. Kvantitativa och kvalitativa undersökningar viktas, vilket ger tillförlitliga resultat. Genom att man utfört undersökningar under lång tid, har man också kunnat skapa ett genomsnittsin-
dex för jämförelse av till exempel utställningar.

Hur går vi vidare?

Hur går vi vidare och vilka behov är det vi ser? Detta var några av frågorna vid den avslutande diskussionen. Det kunde bland annat konstateras att vi behöver arbeta mer med utvärderingar, men att vi idag kanske inte ställer de rätta frågorna i våra undersökningar.

Vad kan då en kulturbarometer innebära och bidra med? Vi behöver samlas kring erfarenhetsutbyte och metodutveckling, menade deltagarna. Vi behöver veta vad medborgarna – brukarna – säger, och det behövs robusta, tillförlitliga underlag. Vi måste också skilja på de nationella, breda och generella undersökningarna och lokala, mer djupgående analyser.

Samtalet berörde även de vanliga begreppen kring kultur:

- underhållning
- fint
- tillväxtfaktor
- varumärkesförstärkare
- marknadsutvecklare
visavi
- medborgarnas *behov*